

Politika zelenog razvoja RESTART koalicije

2020.

Uvod

Ujedinjeni narodi su 1992. godine utemeljili poseban panel, *Intergovernmental Panel on Climate Change* (IPCC), odnosno Međuvladin panel za klimatske promjene, sa zadatkom istraživanja uzroka, posljedica i značaja klimatskih promjena. Predviđanja o posljedicama klimatskih promjena koje provodi IPCC temelje se na računalnim modelima i simulacijama koji nastoje oponašati uvjete koji utječu na Zemljinu klimu. Međuvladin panel za klimatske promjene je na temelju ovih istraživanja utvrdio kako je čovjekov utjecaj na klimatske promjene uzrokovan povećanjem koncentracije antropogenih stakleničkih plinova¹ nedvojben te se manifestira kroz porast globalnih temperatura zraka i oceana, otapanje snijega i leda te porast razine mora, temperaturne ekstreme i polja vjetrova. Iako Republika Hrvatska u ukupnim svjetskim emisijama stakleničkih plinova sudjeluje s manje od 0,1% te je ispunila obveze iz Kyotskog protokola u pogledu smanjenja emisija stakleničkih plinova za 5% u odnosu na 1990. godinu u razdoblju između 2008. i 2012. godine, te smo ispunili i zajednički europski cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova za 20% do 2020. godine,² činjenica je da do ispunjenja tih ciljeva nije došlo provedbom aktivnih mjera energetske, industrijske, poljoprivredne, prometne ili komunalne politike, već zbog smanjenja gospodarske aktivnosti. Pariškim sporazumom EU se obvezala, pa tako i Hrvatska, do 2030. godine smanjiti emisije stakleničkih plinova za 40% u odnosu na 1990. godinu, a to treba postići „ozelenjavanjem“ cijelog niza sektora poput energetike i prometa, industrijskih procesa i uporabe proizvoda, poljoprivrede, gospodarenja otpadom i ostalih djelatnosti. Na UN-ovom samitu o održivom razvoju koji je održan 2015. godine u okviru Programa Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030. usvojeni su Ciljevi održivog razvoja – *Sustainable Development Goals* (SDGs), njih ukupno 17. U okviru 17 ciljeva održivog razvoja uravnotežene su tri dimenzije održivog razvoja (okolišna, društvena i gospodarska dimenzija) u područjima kao što su siromaštvo, nejednakost, sigurnost opskrbe hranom, zdravlje, održiva potrošnja i proizvodnja, rast, zaposlenost, infrastruktura, održivo upravljanje prirodnim resursima, klimatske promjene, kao i rodna jednakost, mirna i uključiva

¹ Direktni staklenički plinovi su ugljikov dioksid (CO₂), metan (CH₄), dušikov oksid (N₂O), fluorirani ugljikovodični spojevi (HFC-i, PFC-i) i sumporov heksafluorid (SF₆); indirektni staklenički plinovi: ugljikov monoksid (CO), dušikovi oksidi (NO_x), ne-metanski hlapljivi organski spojevi (NMHOS) i sumporov dioksid (SO₂) te staklenički plinovi koji su predmet Montrealskog protokola o tvarima koje oštećuju ozonski sloj (npr. freoni)

² Prema SEDMOM NACIONALNOM IZVJEŠĆU REPUBLIKE HRVATSKE PREMA OKVIRNOJ KONVENCIJI UJEDINJENIH NARODA O PROMJENI KLIME (UNFCCC) ukupna emisija stakleničkih plinova u 2015., isključujući odlive, iznosi 23.502,1 kt CO₂e, što predstavlja smanjenje emisija za 24,6 % u odnosu na emisiju stakleničkih plinova u 1990. godinu.

društva, pristup pravosuđu i odgovorne institucije. Europska unija se obvezala da će raditi na provedbi Programa Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030. i to unutar EU-a (npr. strategijom kružnog gospodarstva koja je usmjerena na promicanje održivih modela proizvodnje i potrošnje), ali i u okviru vanjskih politika EU-a podržavanjem provedbe ciljeva u drugim zemljama, posebno onima kojima je to najviše potrebno. EU je krajem 2016. godine usvojila dokument *Budući koraci za održivu europsku budućnost - Europske mjere za održivost* (SWD(2016) 390 final) u kojem se obvezala na provedbu Programa do 2030. uključujući ciljeve održivog razvoja. Hrvatska kao članica Europske unije morat će odraditi tranziciju s trenutne, linearne, prema cirkularnoj ili kružnoj ekonomiji, a spomenuta tranzicija je u središtu nedavno predstavljenog europskog *Green New Deal* (Zelenog novog plana). Zeleni novi plan predviđa „preobrazbu EU do 2050. godine u pošteno i prosperitetno društvo, s modernim i konkurentnim gospodarstvom koje koristi resurse tamo gdje ne postoje neto emisije stakleničkih plinova³ i gdje se gospodarski rast odvaja od uporabe resursa“.

U cilju postizanja Europskog zelenog novog plana bit će potrebno transformirati cijeli niz politika: gospodarsku u cjelini, energetske, industrijske, ukupnu proizvodnju i potrošnju, velike infrastrukturne politike, prometnu politiku, poljoprivrednu i prehrambenu politiku, građevinsku politiku, ali i financijske i porezne te socijalne politike. Kako bi se postigli ovi ciljevi, ključno je povećati vrijednost koja se daje zaštiti i obnovi prirodnih ekosustava, održivom korištenju resursa i poboljšanju zdravlja ljudi. Do ljeta 2020. godine EU Komisija će predstaviti plan kojim će povećati cilj EU za smanjenje emisija stakleničkih plinova do 2030. na barem 50% i prema 55%, a do 2050. godine uspostavu tzv. neto nulta emisija.⁴ To podrazumijeva dekarbonizaciju energetske sistema, daljnje jačanje energetske učinkovitosti u svim ključnim sektorima (promet, zgradarstvo, kućanski uređaji, energetika, rasvjeta itd.), suzbijanje energetske siromaštva kako bi tranzicija bila pravedna, razvoj i ulaganja u pametnu infrastrukturu (pametne mreže, vodikove mreže, skupljanje, skladištenje i korištenje ugljika, skladištenje energije, integracija sektora). Ključne mjere obuhvatit će reformu sustava trgovanja emisijama, uključujući moguće proširenje trgovanja emisijama na nove sektore te promjene u politikama korištenja zemljišta, promjene uporabe zemljišta te šumarstva. Osim zaokreta u politici suzbijanja klimatskih promjena

³ Proizvedena količina energije iz obnovljivih izvora energije jednaka je potrošenoj količini energije.

⁴ Neto nulta emisija (ili net zero emission) znači da se sve emisije stakleničkih plinova koje stvara čovjek moraju ukloniti iz atmosfere pomoću redukcijskih (mitigacijskih) mjera, čime se na nulu smanjuje zemaljska neto klimatska bilanca nakon uklanjanja emisija prirodnim i umjetnim ponorima (šume, biljke, alge, itd.).

(mitigacija), planiraju se i velike promjene u području adaptacije (prilagodbe) klimatskim promjenama. Kako bi se uspostavila klimatski neutralna i kružna/cirkularna ekonomija nužna je potpuna mobilizacija industrije. Za transformaciju iz linearne u cirkularnu industriju potrebno je 25 godina, cijela jedna generacija, a da bi se to postignulo do 2050. godine, odluke i radnje trebaju se poduzeti u narednih pet godina. Nažalost, od 1970. do 2017. godine, godišnja globalna ekstrakcija materijala u Europi se utrostručila i nastavlja rasti što predstavlja veliki globalni rizik. Otprilike polovica ukupnih emisija stakleničkih plinova i više od 90% gubitka biološke raznolikosti i onečišćenja voda uzrokovana je ekstrakcijom prirodnih resursa i preradom materijala, goriva i hrane. Industrija EU još je uvijek previše "linearna" i ovisi o dostupnosti sirovina koje se izvlače, trguju i prerađuju u robu i na kraju odlažu kao otpad ili emisije. Samo 12% sirovina koje danas koristi EU industrija dolazi iz sekundarnih sirovina, a taj je postotak u Hrvatskoj i daleko niži (4,4%) s obzirom na činjenicu da nije uspostavljen sustav integriranog (cjelovitog) gospodarenja otpadom. Ova tranzicija će predstavljati iznimno veliki izazov, ali i priliku za širenje održive ekonomske aktivnosti, ali i nova zapošljavanja. U ožujku 2020. godine Komisija je usvojila industrijsku strategiju EU-a za rješavanje dvostrukog izazova zelene i digitalne transformacije, a u hrvatskom je interesu da što prije započne s ovim tranzicijskim procesima te se sa začelja ove tranzicije prebaci u grupu europskih odlikaša. Iako će akcijski plan za kružno gospodarstvo voditi tranziciju svih sektora, aktivnosti će se posebno usredotočiti na tekstilnu, građevinsku, elektronsku i plastičnu industriju. U sektoru prometa koji ima iznimno veliki negativan učinak na klimu, u Zelenom novom planu posebno se naglašava nužnost multimodalnog transporta, posebice automatizirane i povezane multimodalne pokretljivosti. U području poljoprivrede i proizvodnje hrane, Zeleni novi plan predviđa implementaciju Strategije od "polja do stola", odnosno dizajniranje pravednog, zdravog i ekološkog sustava hrane. Poljoprivredna politika morat će predvidjeti značajno smanjenje korištenja kemijskih pesticida, kao i upotrebe gnojiva i antibiotika te se usmjeriti prema održivim, prema biološkoj raznolikosti prijateljskim oblicima poljoprivrede. Poljoprivreda, ali i šumarstvo, imaju ključnu ulogu u transformaciji s linearne prema cirkularnoj ekonomiji jer su ključne za jačanje uloge bio gospodarstva kao jednog od stupova cirkularne/kružne ekonomije. To podrazumijeva da će mnogi neodrživi i neobnovljivi resursi u tranziciji biti zamijenjeni održivim i obnovljivim (npr. plastika s biokompozitima od primjerice konoplje, fosilna goriva s biomasom i sl.). Također, održiva „plava ekonomija“ imat će središnju ulogu u ublažavanju višestrukih zahtjeva za zemljišnim resursima EU-a i borbi protiv klimatskih

promjena. Uloga mora i oceana u ublažavanju i prilagođavanju klimatskim promjenama također je prepoznata u dokumentu jer ovaj sektor može pridonijeti poboljšanju korištenja vodenih i morskih resursa a, na primjer, promicanjem proizvodnje i korištenja novih izvora proteina mogu se ublažiti pritisci na poljoprivredno zemljište.

Klimatske promjene najveća su globalna prijetnja životu na Zemlji i opstanku civilizacije. Klimatske promjene i s njima direktno povezana neodrživa potrošnja resursa i degradacija okoliša i prirode stoga moraju biti uračunate u sve buduće strategije i razvojne planove svih država i društava. Upravo zbog nužnosti da se u sve buduće razvojne planove uračunavaju klimatske promjene i degradacija okoliša Vittorio Hösle je krajem prošlog stoljeća kao rješenje ponudio transformaciju prema ekološko-socijalno tržišnom gospodarstvu. Civilizacija zapadnog kruga se, prema Hösleovom mišljenju, do sada okupljala oko nekoliko središnjih paradigmi. Od paradigme religije, nacije, potom gospodarstva, svijet je danas u procesu transformacije prema novoj smjeni paradigmi. Gospodarsku paradigmu morat će smijeniti okolišna paradigma. To znači da će okolišna problematika postati centralno političko pitanje u vremenu koje nam predstoji, a politika nužno mora odgovoriti tom izazovu vremena jer inače za Zemlju neće biti budućnosti. No, usprkos ovim crnim prognozama, klimatske promjene i s njima povezana degradacija okoliša i iscrpljivanje resursa su i prilika za drugačiji, bolji, održiviji društveni, gospodarski i okolišni razvoj. Iako su okolišni i klimatski problemi dominantno vezani uz sadašnji gospodarski model koji podrazumijeva mjerenje uspješnosti kroz konstantan rast bruto društvenog proizvoda (što je potpuno neodrživo), izvori problema leže u strukturi društva koja počiva na nepravdi i neravnomjernoj podjeli ukupnog blagostanja. Stoga gospodarska razvojna pitanja nije moguće razdvajati ne samo od pitanja okolišne održivosti, već i od pitanja društvene pravde i jednakopravnosti. U tom smislu svaka razvojna gospodarska politika sadašnjosti i budućnosti mora biti politika održivog razvoja.

Klimatske promjene uzrokovane su prekomjernim emisijama stakleničkih plinova dominantno u sektorima energetike i prometa, industrijskih procesa i uporabe proizvoda, poljoprivrede i gospodarenja otpadom. Do prekomjernih emisija u svim ovim sektorima došlo je zbog korištenja tehnologija koje nisu prijateljske prema okolišu, dominantno baziranih na fosilnim gorivima, ali i zbog trenda konzumerizma kao dominantnog fenomena globaliziranog društva u kojem živimo. Ljudi su u globalizaciji prvenstveno svedeni na konzumente, potrošače, čija je glavna društvena

uloga potrošnja sve kratkotrajnijih proizvoda. Sve veća proizvodnja dovodi do pojeftinjenja i veće dostupnosti proizvoda, što neki smatraju pozitivnim trendom demokratizacije potrošnje, no ovaj fenomen ima kataklizmičke posljedice na klimu, siromašenje resursa i degradaciju svih čimbenika okoliša. Stoga sve razvojne politike koje vode računa o klimatskim promjenama nužno moraju imati odgovor na pitanje kako globalno rašireni konzumerizam svesti na održive okvire. Thomas Piketty u nedavno objavljenoj knjizi *Kapital i ideologija* kao mjeru suzbijanja raširenog konzumerizma predlaže uvođenje individualiziranog poreza na emisije CO₂ i CO₂ ekvivalenata, koji bi se izračunavao tako da prati "karbonski otisak" svake osobe, to jest njegov ili njezin "doprinos" globalnom zagrijavanju. Ovakva mjera podrazumijeva i drastične promjene politike proizvodnje i potrošnje, odnosno uvođenje obaveze svim proizvođačima da izračunavaju precizne emisije CO₂ i ekvivalenata potrebne za proizvodnju jedinice proizvoda, ali i razvoj digitalnih tehnologija prema osobnim mjeracima „karbonskog otiska“ i potrošača svih sastavnica okoliša. Slijedom prethodno rečenog je razvidno kako svaka politika zelenog razvoja nužno mora integrirati ne samo konkretne mjere transformacije u području proizvodnje, već i u sferi individualne potrošnje i to na način uravnoteženja odgovornosti između najvećih emitera i potrošača resursa i onih koji imaju najmanju odgovornost za emisije i degradaciju okoliša, a kojima se zbog globalne klimatske prijetnje u velikoj mjeri onemogućava prilika za razvoj i dostizanje civilizacijskih standarda zapadnih zemalja.

Kvalitetna i održiva politika suzbijanja i prilagodbe klimatskim promjenama najvažniji je čimbenik na putu prema zelenom, odnosno održivom razvoju, ali ona ne smije biti fokusirana samo na okolišni aspekt, već u sebi nužno mora voditi računa i o društvenoj pravednosti u oba pravca djelovanja: suzbijanja (ublažavanja) i prilagodbe (adaptacije) klimatskim promjenama. Suzbijanje klimatskih promjena se temelji na smanjenju emisija u čemu najvažniju ulogu treba imati usmjeravanje gospodarstva prema aktivnostima sa što manjom potrošnjom CO₂ i ekvivalenata, ali sa što manjom potrošnjom drugih resursa. Prilagodba se sastoji od mjera kojima se različiti ranjivi sektori prilagođavaju i štite od negativnih utjecaja u cilju smanjivanja šteta, ili pak iskorištavaju neke gospodarske i društvene prednosti koje se mogu pojaviti zbog novih klimatskih uvjeta.

Dugoročni strateški cilj Hrvatske mora biti tzv. neto nulta emisija, odnosno neutralizacija emisija u područjima poput proizvodnje i potrošnje energije, otpada, gospodarenju vodama, poljoprivredi, prometu i zgradarstvu, i to najkasnije do 2050. godine. Pri tome se Republika Hrvatska treba

oslanjati na mjere EU uvažavajući specifičnosti Hrvatske. Za ostvarenje ovog cilja bit će potrebne promjene u svim sektorima te prijelaz na koncept održive proizvodnje i potrošnje ponajprije kroz:

- povećanje energetske učinkovitosti
- održivo upravljanje i gospodarenje vodama
- povećanje udjela obnovljivih izvora energije
- korištenje biogoriva te hibridnih i električnih vozila u prometu
- pošumljavanje i održivo gospodarenje šumama
- transformaciju na održivu poljoprivredu
- uvođenje integriranog sustava gospodarenja otpadom kao temeljnog preduvjeta za prijelaz sa sadašnjeg modela linearne ekonomije u model cirkularne/kružne ekonomije te korištenje novih, modernih tehnologija, posebice informatičkih u realizaciji te transformacije.

Istraživanja su pokazala da ciljevima suzbijanja klimatskih promjena naročito pridonose sljedeće konkretne mjere: korištenje diverzificiranih obnovljivih izvora energije, korištenje sunčane energije, geotermalne energije i biomase za proizvodnju topline, poboljšanje izolacije i energetska učinkovitost u zgradarstvu, korištenje biomase za kogeneracijska postrojenja, korištenje bio i alternativnih goriva u transportu, održive (bio) alternative plastici i drugim neodrživim proizvodima.

Temeljni problem razvojne politike u Hrvatskoj je izostanak koordinacije i sustavnog pristupa te nediscipliniranost u provedbi donesenih zakonskih i podzakonskih propisa, planova i strategija. Stoga je nužno jasno definirati strateški okvir za željeni smjer djelovanja, osigurati jasnu razdiobu nadležnosti unutar različitih sektora te sustavno prikupljati podatke, analizirati ih i prilagođavati ih promjenama. Također je iznimno važna i međusektorska usklađenost kako ne bi došlo do pobijanja ili smanjivanja učinaka različitih politika, a prema tome do neučinkovitog provođenja.

S ciljem postavljanja što jasnijeg okvira nužno je uspostaviti efikasnu, transparentnu i odgovornu administraciju, odnosno javnu upravu koja će biti u stanju kvalitetno provesti usvojene politike, kvalitetno razraditi taktičke alate i vremenski tijek aktivnosti, financijske instrumente ta načine

mjerenja i evaluacije provođenja predviđenih mjera za uspješnu prilagodbu klimatskim promjenama.

Prepoznavanje potencijala 'ozelenjavanja' sektora poput energetike, industrije, poljoprivrede, prometa i gospodarenja otpadom rezultirat će koristima koje nadilaze kontrolu emisija stakleničkih plinova i smanjenja klimatskih promjena koje im je primarni cilj. Primjerice, udio obnovljivih izvora u proizvodnji energije i energetska učinkovitost pomažu postizanju većeg stupnja energetske neovisnosti Hrvatske što je u svjetlu novih previranja i potencijalne energetske nesigurne budućnosti Europe izrazito važno. Osim toga, pokretanjem privatnih investicija građana i malih poduzetnika u povećanje vlastite energetske neovisnosti podiže se investicijski potencijal koji, ako je dovoljno velik može uštedjeti velike državne investicije u energetska postrojenja i osloboditi sredstva za investicije u poticanje energetske učinkovitosti i obnovljive izvore energije (OIE). Za donošenje ovakvih strateških planova, potrebno je sagledati kompletnu sliku, potencijale i troškove, sve koristi i rizike te kreirati cjeloviti sustav koji će u konačnici, osim postizanja ciljeva smanjenja emisija, stakleničkih plinova i onečišćivača zraka, imati i gospodarske i društvene koristi za Hrvatsku.

1. Sažetak

Zeleni razvoj

S obzirom na činjenicu da koncept održivog razvoja podrazumijeva ravnotežu između tri stupa na kojima počiva svako društvo: zaštiti okoliša i prirode, gospodarskom razvoju te društvenoj pravdi; da nijedno društvo nije održivo ukoliko sva tri stupa održivog razvoja nisu u ravnoteži te imajući na umu činjenicu da je središnja paradigma globaliziranog svijeta još uvijek ona gospodarska i to dominantno konzumerističkog predznaka, politika zelenog razvoja Restart koalicije usmjerena je prema implementaciji koncepta kružne, odnosno cirkularne ekonomije kao provedbi ideje održivog razvoja u području gospodarstva. Cilj cirkularne/kružne ekonomije je od manje stvoriti više. Ovaj ekonomski koncept budućnosti mijenja uvjerenje da je dodanu vrijednost i gospodarski rast i razvoj, a time i otvaranje novih radnih mjesta, moguće postići samo mehaničkim povećanjem novih proizvoda, a time i mahnitim iskorištavanjem već sada izuzetno osiromašenih prirodnih resursa. Umjesto kvantitete, cirkularna ekonomija donosi ideju kvalitete i dugotrajne vrijednosti proizvoda stvorenih kroz kreativne ideje jer su ideje te koje donose dodanu i dugotrajnu, održivu vrijednost. U tom smislu je cirkularna ekonomija revolucionarni koncept ekonomije 21. stoljeća koji odgovara na globalnu krizu okoliša i klimatske promjene.

Restart koalicija će:

- pokrenuti zelenu transformaciju Hrvatske implementacijom konkretnih projekata iz sljedećih pod-konceptata kružne/cirkularne ekonomije:

- 1) održivo gospodarenje otpadom i sekundarnim resursima koje se često poistovjećuje i s usavršenim sustavom integriranog gospodarenja otpadom baziranog na 3R modelu (*reduce, reuse, recycle*) te novijim varijantama *downcycling i upcycling*;
- 2) bio gospodarstvo koje podrazumijeva gospodarstvo koje se temelji na održivim alternativama globalno raširenim neodrživim proizvodima (npr. plastika) i neodrživim gospodarskim praksama temeljenim na neobnovljivim fosilnim i drugim resursima;
- 3) kreativna ekonomija koja podrazumijeva gospodarski razvoj koji nije utemeljen na eksploataciji resursa, već na eksploataciji ideja, inovacija i kreativnosti. Kreativna ekonomija dio je koncepta kružne ekonomije jer glavni naglasak stavlja na inovacije i kreativnost, stvarajući dodanu vrijednost u iskorištavanju ideja, a ne iskorištavanju resursa.

Kada govorimo o zelenom razvoju kao strateškoj odrednici razvoja RH, potrebno je jasno ukazati na koje ključne čimbenike svojim politikama i programskim rješenjima zeleni razvoj utječe, a to su:

- a) Utjecaj na gospodarstvo (stvaranje novih dodanih vrijednosti unutar gospodarskih procesa uvažavajući prirodne potencijale i specifičnosti područja na kojem se ti procesi trebaju odvijati. Potrebno je ekonomska razvojna rješenja graditi na principu unutarnjeg prema vanjskom, tj. kroz definiranje specifičnosti, potencijala i potreba određenog područja razvijati gospodarske aktivnosti, a ne isključivo prilagođavati određeno područje potrebama kapitala koji u većini slučajeva nema za cilj dugoročni održivi razvoj, već brzo oplodivanje bez obzira na cijenu koju će za to platiti okruženje i pripadajuće mu stanovništvo),
- b) Utjecaj na društvo (provođenje politika i programskih rješenja zelenog razvoja nije moguće ostvariti bez jasno definirane institucionalne podrške. Stoga je potrebno kroz institucije razvijati kontinuirane politike i aktivnosti kojima će se podizati svijest o ulozi pojedinca u samoodrživom razvoju društva. Paralelno s implementacijom jasno vidljivih programskih rješenja, potrebno je promovirati potrebu promjene svijesti pojedinca prema društvenim vrijednostima koje su se tijekom brzog tehnološkog razvoja i potrošačkog stila življenja izgubile ili su postale nepoželjne),
- c) Utjecaj na okoliš (provođenje politika zelenog razvoja kao strateške odrednice društvenog razvoja, u konačnici mora rezultirati održivim ekološkim otiskom tj. otiskom koji će omogućiti prirodnu regeneraciju bio kapaciteta. Svjedoci smo kako narušena prirodna ravnoteža svojim klimatskim djelovanjem utječe kako na živote svakog pojedinca tako i na ekonomije i gospodarstvo samih društava).

2. NAŠA VIZIJA ZELENOG RAZVOJA I TRENUTNO STANJE

Zašto Restart koalicija?

S obzirom na činjenicu da su klimatske promjene i s njima povezane degradacija i siromašenje okoliša te biološke i krajobrazne raznolikosti najveće globalne prijetnje današnjice, prijetnje koje ugrožavaju samo preživljavanje ljudi na planeti Zemlji, odgovorna politika mora ponuditi konkretne programe, projekte i politike kojima će se ublažavati i rješavati ove prijetnje. Naša vizija zelenog razvoja Republike Hrvatske je disciplinirana provedba politike održivog razvoja, odnosno uspostava ravnoteže između ambicije prema gospodarskom razvoju, zaštite okoliša i prirode te uspostave društvene pravde kako u smislu poštivanja ljudskih prava i jednakopravnosti svih članova društva, tako i smislu raspodjele ostvarenog gospodarskog blagostanja. Politika održivog razvoja nužno je progresivna, socijaldemokratska politika jer društvo koje štiti okoliš, ali su ljudi siromašni i obespravljani, ili pak društvo koje je bogato i relativno pravedno, ali bezobzirno uništava okoliš, nisu održiva društva. Fokusiranje na rast i potrošnju kao preduvjet društvenog blagostanja generiralo je stanje kolektivnog individualizma u kojem komoditet pojedinca nadjačava javni interes te je potrebno iznova graditi društvene procese pokretane individualnim kolektivizmom (ostvarivanjem vlastitih interesa kroz opće dobro). Restart koalicija predstavlja jedinu snagu koja svojim djelovanjem može u privatizirani javni prostor vratiti interes za opće dobro kao temeljni preduvjet za razvoj politika i konkretnih programskih rješenja kojima će RH postati suvremeno i prosperitetno društvo 21. stoljeća.

Postizanje održivosti društva nije jednostavan projekt jer se ovdje ne radi o jednokratnom cilju, već o procesu. Da bi taj proces zaživio nužno je kontinuirano raditi na novim idejama, novim izumima, tehnološkim inovacijama, biti otvoren prema novom i drugačijem i imati hrabrosti razmišljati izvan „samo po sebi razumljivih okvira“ čak ako to znači i ići protiv glavnih struja društva, dakle na moguću vlastitu političku štetu. Za takav projekt nužni su ljudi koji su vođeni idejom javnog, a ne partikularnog interesa. Takve ljude može ponuditi samo progresivna opcija, opcija kojoj je harmonija između „crvenog“ i „zelenog“ glavni impuls političkog djelovanja. Stoga građanke i građani Hrvatske trebaju birati Restart koaliciju ne samo zbog politika za koje se stranka zalaže, već i zbog ljudi koji imaju znanja, hrabrosti i ustrajnosti te politike i implementirati.

Trenutno stanje

Iako je Vlada Republike Hrvatske trebala tijekom 2019. godine predložiti, a Hrvatski sabor raspraviti i usvojiti novu Strategiju održivog razvitka Republike Hrvatske jer je prva Strategija održivog razvitka usvojena 2009. godine s razdobljem implementacije do 2019. godine, ovaj dokument nije ni izrađen, a kamoli usvojen. Iako je Republika Hrvatska članica Europske unije, a u samom središtu europske politike je upravo održivi razvoj te tzv. zelena transformacija, ovo opredjeljenje nije vidljivo iz HDZ-ove politike. Iako je tranzicija s linearne prema cirkularnoj/kružnoj ekonomiji nemoguća bez implementacije integriranog/cjelovitog sustava gospodarenja otpadom, Hrvatska nije poštovala nijedan rok iz EU otpadnih direktiva vezan uz implementaciju nužnih mjera cjelovitog gospodarenja otpadom zbog čega će plaćati financijske penale. Područje gospodarenja otpadom je iznimno dinamično područje u kojem se kontinuirano razvijaju tehnologije obrade otpada, a hrvatska Strategija gospodarenja otpadom usvojena je davne 2005. godine s trajanjem do 2025. godine, ali čak i takva gotovo se uopće ne provodi, iako joj se približava istek roka trajanja. Slična je situacija i u području energetike te niskougljične strategije. Prijedlog Strategije energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu je usvojena krajem veljače 2020. godine, no Strategija niskougljičnog razvoja Hrvatske, iako je u javnoj raspravi bila daleke 2017. godine, nije usvojena ni u trenutku pisanja ove politike, odnosno 2020. godine. Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu je usvojena početkom travnja 2020. godine, dakle s velikim zaostatom u odnosu na druge europske države. U trenutku pisanja ove politike EU komisija je predstavila nacrt nove EU Strategije prilagodbe klimatskim promjenama koja će korespondirati s Zelenim novim planom, što znači da će tek usvojena hrvatska Strategija prilagodbe klimatskim promjenama već sljedeće godine morati biti modificirana kako bi se uskladila s novom EU Strategijom. EU Komisija je kritizirala Hrvatsku i zbog toga što nema jedan sveobuhvatan dokument implementacije cirkularne ekonomije, posebice stoga što se Hrvatska, vidljivo je iz Izvješća *Pregled aktivnosti u području okoliša za Hrvatsku 2019. godine*, nalazi na samom začelju EU u području implementacije cirkularne ekonomije. Kao nužna mjera u ovom se izvješću naglašava kako Hrvatska treba donijeti Strategiju razvoja cirkularne ekonomije. Iz svega prethodno rečenog je vidljivo da se strateški dokumenti koji trebaju biti temelj hrvatske zelene tranzicije tretiraju kao formalne obaveze, a ne kao stvarni motori promjene. Situacija je još

lošija kada se analizira implementacija zakona i podzakonskih propisa iz ovog područja jer sve ukazuje na, s jedne strane neznanje i nerazumijevanje održivog razvoja i zelene transformacije te, s druge strane želju za nastavkom *business as usual* koncepta upravljanja koje u pravilu podrazumijeva korupciju i pogodovanje moćnim interesnim skupinama. Teritorijalna razmrvljenost (gradovi, općine i županije) te niska razina institucionalne razvijenosti u kombinaciji s nepostojanjem dugoročne zelene razvojne strategije onemogućava efikasno korištenje koristi koje RH kao članici EU pripadaju. Dugogodišnjim zapostavljanjem vlastitih razvojnih kapaciteta (intelektualnih, prostornih, gospodarskih, klimatskih i sl.) RH je u potpunosti izgubila alate za samoupravljaljivost čime je ugrožena njena suverenost i dugoročna opstojnost na platformi održivog razvoja. Stoga kada je riječ o zelenoj transformaciji Hrvatske nije više dovoljno napraviti restart, već je nužan *reset* ukupne politike.

Popis problema

- Nije izrađena ni usvojena Strategija održivog razvoja Hrvatske, a ona za razdoblje između 2009. i 2019. nije implementirana.
- Strategija niskougliječnog razvoja Hrvatske, iako je u javnoj raspravi bila daleke 2017. godine, nije usvojena.
- Strategija energetskeg razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu nije usklađena s ciljevima iz ključnog europskog razvojnog dokumenta Zelenog novog plana, iako je usvojena nakon što je Zeleni novi plan predstavljen (prosinac 2019.)
- Republika Hrvatska nije poštovala nijedan rok iz EU otpadnih direktiva vezan uz implementaciju nužnih mjera cjelovitog gospodarenja otpadom. U Hrvatskoj ni danas ne postoji održivi sustav gospodarenja otpadom, otpad se u većini gradova i općina neobrađen odlaže na više ili manje uređene deponije otpada, uglavnom ne postoji primarna selekcija korisnih vrsta otpada, ne postoji postrojenje za termičku obradu opasnog otpada, sagrađena su dva centra za gospodarenje otpadom temeljena na zastarjeloj mehaničko-biološkoj obradi (MBO) otpada. U sustavu gospodarenja tzv. posebnim kategorijama otpada ne postoje tržišni principi. Nisu ispunjene sljedeće obaveze iz EU otpadnih direktiva: (1) do kraja 2020. godine bili smo dužni postupno smanjivati udio biorazgradivog otpada koji se odlaže na odlagalištima u cilju ostvarivanja tražene razine od najviše 35% masenog udjela biorazgradivog komunalnog otpada u odnosu na 1997. godinu; (2) Prvi rok koji Hrvatska

„lovila“ u području gospodarenja otpadom bio je kraj 2013. godine do kada smo za 25% morali smanjiti količinu bio-otpada koji se odlaže na deponije u odnosu na referentnu, 1997. godinu; (3) drugi rok je bila 2016. godina kada smo trebali za 50% smanjiti količinu bio-otpada odloženog na deponije; (4) Nismo poštovali ni obvezu prema kojoj smo do 2015. morali osigurati primarnu selekciju cijelog niza korisnih vrsta otpada. Nažalost, ove ciljeve nismo ispunili pa ćemo morati plaćati financijske kazne, tzv. penale zbog nepoštivanja odredbi iz EU direktivi.

- Hrvatska nema Strategiju razvoja cirkularne ekonomije iako se tranzicija s linearne prema cirkularnoj ekonomiji nalazi u samom središtu Zelenog novog plana, temeljnog europskog razvojnog dokumenta.
- Udio kružne uporabe materijala u Hrvatskoj iznosi 4,4%, dok je prosjek EU 11,7%.
- Hrvatska zauzima 8. mjesto od dna EU po pitanju eko inovacija - tehnoloških rješenja kojima se smanjuje utjecaj na okoliš i poboljšava iskorištavanje resursa.
- Hrvatska ostvaruje niže rezultate od prosjeka EU-a u kategoriji „osmišljavanje proizvoda koje je lakše održavati i popravljati” - RH 20%, prosjek EU 25%, a najbolje EU države 35%.
- Produktivnost u svim sektorima bioekonomije Hrvatske iznosi samo 38% prosjeka EU (RH - 13.000 eura dodane vrijednosti po zaposlenom, a EU 41.000 eura).
- Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu je usvojena početkom travnja 2020. godine, dakle s velikim kašnjenjem u odnosu na druge EU članice, pa će već sljedeće godine morati biti modificirana kako bi se uskladila s novom EU Strategijom prilagodbe klimatskim promjenama. Ne postoje cjelovite mape procjene prostorne ugroze izazvane klimatskim promjenama, a koje bi služile kao podloga za izradu akcijskih planova preventive u cilju smanjenja možebitnih štetnih posljedica (npr. izrada pričuvene infrastrukture u priobalnim mjestima prema procjeni razine ugroze i sl.). Ovakvo kašnjenje u donošenju adaptacijske strategije je posebno neshvatljivo jer je Hrvatska mediteranska zemlja i kao takva izložena najvećim posljedicama klimatskih promjena koje će se manifestirati kroz podizanje razine mora i salinizaciju obalnog područja, te se već manifestira putem suša i požara s jedne strane, poplave s druge strane, kao i povećanje broja oboljelih osoba od bolesti povezanih s klimatskim promjenama (rak kože, smrt od nagle hladnoće, infekcije salmonelom, nagle

oscilacije temperature ugrožavaju kronične bolesnike, posebice srčane bolesnike i bolesnike krvožilnog sustava).

- Sredstva iz Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost koja su glavni financijski instrument politike zaštite okoliša u Hrvatskoj se troše nenamjenski, netransparentno i suprotno odredbama Zakona o Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost.
- Ministarstvo zaštite okoliša i energetike više vodi računa o realizaciji energetskih i drugih projekata štetnih za okoliš, no o zaštiti okoliša i prirode.
- Ne postoji i ne provodi se javna kampanja usmjerena prema osvještavanju stanovništva o globalnoj prijetnji klimatskih promjena i s njom povezanoj degradaciji okoliša i prirode pa su mnogi građani Hrvatske klimatski i okolišno nepismeni.
- Potiču se okolišno i klimatski neodrživi energetski i gospodarski projekti.
- Postojeći skromni industrijski potencijali nisu strateški usmjeravani prema implementaciji efikasnijih zelenih proizvodnih procesa te razvoju zelenih proizvoda kojima će se poticati konkurentnost na platformi kreativnosti i inovativnosti.
- Ne postoji simulacijsko-investicijska mapa utemeljena na mrežnoj analizi prostornog kapaciteta te platformi zelenog razvoja RH (prostorne odrednice bi bile definirane prema podijeli RH na pet regija).
- Prisutno je kontinuirano zaostajanje za implementacijom IT rješenja kojima se istovremeno maksimizira efikasnost društveno-gospodarskih sustava uz minimizaciju štetnog utjecaja na okoliš.

3. NAŠE POLITIKE

Kroz implementaciju zelenog razvoja Restart koalicija za cilj ima iznjedriti politike i programska rješenja koja u fokus svog djelovanja stavljaju održivi razvoj uz zaštitu triju prostornih odrednica, a to su: voda, tlo i zrak. Ove tri odrednice čine temelje opstojnosti u budućnosti te će zbog narušenog globalnog ekološkog sustava biti sve aktualnije i značajnije. Stoga svako ozbiljno društvo koje dugoročno promišlja o svom opstanku i razvoju sve snažnije potiče ove odrednice kao strateški bitne za svoju budućnost. Restart koalicija će provedbom politike zelenog razvoja ostvariti dugoročne i kratkoročne ciljeve održivog razvoja, a koji će determinirati konkretne programske aktivnosti visoke razine implementiranosti u realnim uvjetima, tj. različite projekte i programe koji se mogu realizirati na lokalnim i regionalnim razinama. Politika zelenog razvoja Restart koalicije temelji se na strategijama razvoja cirkularne, bio i kreativne ekonomije i njihovoj dosljednoj provedbi.

Cirkularna ekonomija oblik je proizvodnje proizvoda i energije koji se zasniva na obnovljivim načelima. Takav pristup cirkularnu ekonomiju čini dijametralno suprotnom u odnosu na danas dominantnu linearnu ekonomiju za koju je tipična hiper-proizvodnja, impulzivna potrošnja, instant rješenja i brzo bacanje. Za razliku od linearne ekonomije cirkularna ekonomija temelji se na strategijama racionalnosti, štedljivosti i održivosti kao strategije budućnosti. Za razliku od linearnog ekonomskog procesa, koji se odvija kroz etape 'uzmi-upotrijebi-baci', faze cirkularne ekonomije su mnogostruko korištenje jednog proizvoda na više različitih načina, njegovo održavanje u čistom i funkcionalnom stanju te recikliranje na osnovne elemente i sirovine nakon što dođe do kraja svojeg uporabnog vijeka pri čemu se ti elementi i sirovine iznova koriste za izradu novih, drugih proizvoda. Za cirkularnu ekonomiju otpad je novi važan resurs – upravo se njegovom (novim) korištenjem zatvara kružni, cirkularni tijek. Biološki se ostaci pritom 'vraćaju' biosferi bez zagađivanja, dok se tehnički ostaci koriste za novu proizvodnju izvan biosfere. Cirkularna ekonomija inzistira na razdvajanju ovih dvaju vrsta ostataka, dok linearna obično ne vodi brigu o tome hoće li se oni miješati. U tom smislu cirkularna ekonomija ne samo da ne ugrožava biološku raznolikost, nego kroz različite načine korištenja i preobrazbe industrijskih proizvoda uspostavlja novu oblik raznolikosti, koji je pandan biološkoj, a opreka ideji serijske proizvodnje. Proizvodi cirkularne ekonomije su dugotrajni, s mogućnošću nadogradnje i popravka umjesto zastarijevanja. Četiri glavna načela cirkularne ekonomije su: 1. biomimikrija (proučavanje najboljih „rješenja“ iz

prirode same te njihova re-implementacija njihovih tehnoloških inačica u proizvodnji; 2. industrijska ekologija (izbjegavanje neupotrebljivih viškova u industrijskoj proizvodnji i razvoj paralelne proizvodnje na bazi nusproizvoda); 3. načelo „od kolijevke do kolijevke“ (kraj uporabnog ciklusa otvara mogućnost za novu tehnološku preradu ili ekološko razgrađivanje, nasuprot ciklusu 'od kolijevke do groba'); 4. Open source i Blue economy (načelo obilja ostvarenog kroz lokalno dostupne izvore, pri čemu 'obilje' ima okolišnu, financijsku i društvenu dimenziju. Važnost implementacije cirkularne ekonomije u gospodarstvo RH osim ekološke uvjetovanosti determinirana je i deficitom sirovina neophodnih za efikasnost i konkurentnost proizvodnih procesa. Podizanje razine povrativosti i iskoristivosti sirovina u proizvodnim procesima preduvjeti su za održivo gospodarenje kojim se sprječava smanjenje prostornog kapaciteta RH uslijed generiranja otpada "uvezenog" kroz potrošačke procese (kao uvozno orijentirano društvo RH bez uspostave cirkularne ekonomije postaje točka u kojoj se koristi od proizvodnje prelijevaju prema drugim sustavima, a zadržavaju se troškovi zbrinjavanja otpada koji nastaje korištenjem istih). Maksimiziranje efekta cirkularne ekonomije postiže se nadogradnjom novih i inovativnih rješenja kao što je npr. ekonomija dijeljenja. Jedan od najznačajnijih efekata ekonomije dijeljenja predstavlja maksimiziranje iskoristivosti proizvoda. Ekonomija dijeljenja predstavlja značajan potencijal razvoja poslovanja kompanija. Da bi kompanije ostvarile taj potencijal, moraju biti apsolutno spremne i otvorene za primjenu inovativnih metoda poslovanja, kao i suvremenih alata putem kojih će ostvariti konkurentsku prednost. Najveći potencijal se krije u korištenju do sada nepoznatih i zanemarenih tržišnih niša, putem inovativne ideje koja može stvoriti čitave nove kategorije poslovanja.

Rast ekonomije dijeljenja u Europi bit će raširen prema analizi PWC: ukupni iznos transakcija u pet najjačih sektora (izravne financijske usluge, organizacija smještaja među fizičkim osobama, kućanske usluge na zahtjev i intelektualne usluge na zahtjev) mogao bi se povećati 20 puta s današnjih 28 milijardi eura na 570 milijardi eura. Prema PWC-u čini se da će do 2025. godine od pet ključnih sektora ekonomije dijeljenja kućanske usluge na zahtjev ostvariti najbrži rast i povećati prihode za otprilike 50 % godišnje.

Dok se u linearnoj ekonomiji resursi smatraju neiscrpnim i lako dostupnim, a njihovo bacanje jeftinim, cirkularni pristup pred upravljački proces stavlja izazov efikasnog povratka u život „iskorištenih“ predmeta. Taj zahtjev donosi dodatne mogućnosti za rast i nove poslovne prilike u

ovom proizvodnom procesu – procjene primjene cirkularne ekonomije u razmjerima Europske Unije sežu do povećanja produktivnosti za 30% do 2030. godine, uz 1 % porasta BDP-a i stvaranje dva milijuna novih radnih mjesta. Dizajnerski, ekološki i uporabni standardi cirkularne ekonomije donose uštede koje se u Europskoj Uniji procjenjuju na 600 milijardi eura godišnje.

Za održivu ekonomiju iznimno je važan i koncept bioekonomije. Bioekonomija se definira kao proizvodnja obnovljivih bioloških resursa i njihova pretvorba u hranu za ljude, hranu za životinje, proizvode koji se temelje na biološkoj osnovi i bioenergiju. Bioekonomija uključuje poljoprivredu, šumarstvo, ribarstvo, proizvodnju hrane, celuloze i papira, kao i dijelove kemijske, biotehnološke i energetske industrije. Njeni sektori imaju snažan inovacijski potencijal zahvaljujući korištenju širokog raspona znanosti (prirodne znanosti, agronomija, ekologija, prehrambene i društvene znanosti), koje omogućavaju industrijske tehnologije (biotehnologija, nanotehnologija, informacijske i komunikacijske tehnologije i inženjering) te lokalna i tradicionalna znanja (EC, 2012). Europska agencija za zaštitu okoliša (EEA) naglašava kako cirkularna ekonomija i bio ekonomija imaju zajedničke elemente, poput kružnog i lančanog pristupa, održivosti, bio rafiniranja i kaskadne uporabe biomase. Obje politike konvergiraju s obzirom na ekonomska i okolišna pitanja, istraživanje i inovacije te društvenu tranziciju prema održivosti. Platforma urbano-ruralnog partnerstva predstavlja model kojim se potiče koncept bio ekonomije te omogućava uravnoteženi razvoj RH.

Integracija urbanog sustava s ruralnim okruženjem te koordinacija različitih međusobno zavisnih procesa predstavlja izazov kojem se treba okrenuti ekonomija 21. stoljeća. Klimatske promjene koje su sve vidljivije te ekonomski egzaktne, uvjetuju niz globalnih transformacija koje će imati, i već imaju, značajan utjecaj i na samu lokalnu zajednicu. Gubitak obradivih površina usprkos sve većem tehnološkom razvoju značajno će utjecati na mogućnost prehranjivanja takvih urbanih središta, a planirana stopa rasta stanovništva (do 2050. godine oko 9 milijardi) stvoriti će dodatnu ugrozu što se tiče osiguravanja dovoljne količine hrane. Kontroliranje prostora te njegova pametna uporaba predstavlja preduvjet dugoročne opstojnosti suvremenih društveno-gospodarskih sustava. Urbano-ruralno partnerstvo i bio ekonomija pružaju sinergiju prostora i procesa kojim će društveni sustavi uravnotežiti svoj razvoj te maksimalno iskoristiti prednosti globalnih gospodarskih aktivnosti. Kreiranje urbano-ruralne mreže predstavlja ključni strateški cilj svakog društvenog

sustava, a transformiranje znanja i usluga između urbanih i ruralnih područja definirat će način razvoja određenog područja u budućnosti.

U održive gospodarske koncepte, uz cirkularnu i bioekonomiju, ubraja se i koncept kreativne ekonomije koji podrazumijeva sve oblike dizajna, intelektualne i kulturne kreativnosti, inovacije, zabave i medijske industrije te se od drugih ekonomskih sustava razlikuje po tome što vrijednost temelji na eksploataciji ideja, imaginacije i inovacija, a ne na tradicionalnim izvorima zemlje, rada i kapitala. UN-ova konferencija o trgovini i razvoju (UNCTAD) naglašava iznimnu ulogu koju kreativna ekonomija ima u implementaciji koncepta održivog razvoja i to upravo zbog toga što se kreativna ekonomija temelji na eksploataciji ideja i ljudske kreativnosti i uravnoteženoj raspodjeli društvenog blagostanja, a ne na eksploataciji prirodnih resursa koja je dovela do krize okoliša, globalne prijetnje klimatskih promjena te neravnomjernog ekonomskog i društvenog razvoja. Kreativna ekonomija direktno je povezana s procesima proizvodnje znanja tj. obrazovnim sustavima koji generiraju pojedince sposobne da se suoče s izazovima globalizacijskih procesa. Stoga kreativna ekonomija uvjetuje nužnost razvoja adaptivnih obrazovnih sustava u kojima će fokus na specifična znanja biti zamijenjen fokusom na logična znanja. Ovaj proces je uvjetovan utjecajem kompleksnih i intenzivnih promjena iz okruženju kojima su izloženi pojedinci i društva u cjelini. Andy Ridley, osnivač WWF-ovog sata za Zemlju, smatra da je kreativna ekonomija sa svim pripadajućim kreativnim industrijama ključan čimbenik u uspješnoj implementaciji koncepta cirkularne ekonomije i to ne samo kroz utjecaj medija, reklamne i industrije odnosa s javnošću koje mogu značajno utjecati na javno mnijenje, već zato što kreativna ekonomija oslanjanjem na tzv. ekonomiju doživljaja ne traži od potrošača da prestanu konzumirati, već govori da trebaju konzumirati drugačije.

Politika zelenog razvoja Restart koalicije

Institucionalne pretpostavke

Opis problema

Hrvatska administracija je glomazna, neučinkovita, međusobno nepovezana i nekoordinirana, i vrlo često ne služi javnom interesu. Hrvatskoj je potrebna mala, ali učinkovita administracija, koja je kvalitetno povezana i koordinirana jer bez te temeljne pretpostavke sektorske reforme neće biti moguće provesti.

Naše rješenje

Kako bi zeleni restart Hrvatske bio moguć nužno je napraviti zaokret u području javne uprave, a to podrazumijeva da će u okviru Vlade Republike Hrvatske biti osnovana nova Koordinacija za održivi razvoj i zelenu transformaciju Hrvatske. Uloga ove Koordinacije bit će *mainstreaming* politike održivog razvoja putem drugih Vladinih koordinacija (gospodarstvo, društvene djelatnosti, unutarnja i vanjska politika), ministarstava i drugih državnih tijela kako bi ova politika bila strateški, dakle planirano i disciplinirano, implementirana i na taj reflektirala stvarnu političku volju Vlade. Reforma državne uprave zadužene za zaštitu i očuvanje okoliša i prirodnih vrijednosti bit će provedena osnivanjem jedinstvenog ministarstva koje bi pod jednim krovom objedinjavalo skrb o prostoru, prirodi, okolišu, šumama, vodama, moru i mineralnim sirovinama. Vođenje upravnih poslova mora biti jedina i isključiva zadaća takvog ministarstva. To će se provesti razdvajanjem upravnih (ministarstva i državne upravne organizacije) od stručnih poslova (agencije, zavodi, javne ustanove). Na taj način iz iste bi se nadležnosti jednoznačno, izravno i učinkovitije upravljalo prirodnim bogatstvima/resursima te kontroliralo njihovo korištenje i negativni/destruktivni utjecaji. U aspektu administrativnih i upravnih poslova izbjegla bi se postojeća preklapanja i nedorečenosti.

Instrumenti:

- Osnovati Koordinaciju za održivi razvoj i zelenu transformaciju Hrvatske, odnosno tijelo koje će temeljem usvojenih strateških odrednica zelenog razvoja rješavati potencijalne disfunkcionalnosti između gospodarskih, socijalnih i ekoloških procesa,
- Izraditi i usvojiti novu Strategiju održivog razvoja Hrvatske

- Formiranje ministarstva zaštite okoliša i prirodnih resursa koje bi pod jednim krovom objedinjavalo skrb o prostoru, prirodi, okolišu, šumama, vodama, moru i mineralnim sirovinama,
- Razdvojiti administrativne od stručnih poslova,
- Dati veću samostalnost i neovisnost stručnim ustanovama,
- Objediniti sve javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima u Nacionalnoj parkovnoj agenciji,
- Razviti malu, bolje plaćenu i učinkovitu administraciju.
- Razviti interaktivnu multidisciplinarnu mrežu dionika unutar znanstvenih institucija (s ciljem uspostave efikasnog odziva na potencijalne ugroze provedbe politika Zelenog razvoja).

Poticanje cirkularne ekonomije

Opis problema

Hrvatska se prema EU izvješću *Pregled aktivnosti u području okoliša za Hrvatsku 2019. godine* nalazi na samom dnu europskih država po implementaciji cirkularne ekonomije. To je vidljivo iz podatka da je udio kružne uporabe materijala u Hrvatskoj iznosi 4,4%, dok je prosjek EU 11,7%; Razlozi takvom stanju prije svega leže u izostanku strateškog pristupa razvoju države, pa tako i gospodarstva, nepostojanju strategije razvoja cirkularne ekonomije, te nepostojanju sustava integriranog gospodarenja otpadom koji je temeljni preduvjet za razvoj industrije obrade, uporabe i recikliranja otpadnih, odnosno sekundarnih sirovina. Autori *Pregleda* posebno ističu:

- slabo planiranje gospodarenja otpadom
- nedovoljni poticaji za gospodarenje otpadom u skladu s hijerarhijom otpada
- nedostatno odvojeno prikupljanje otpada („od vrata do vrata”)
- nedostatak jasne raspodjele zadataka
- nedostatak koordinacije među različitim upravnim razinama
- nedostatni provedbeni kapaciteti.

Problemi s implementacijom cirkularne ekonomije su i energetika u kojoj još uvijek veliki udio u proizvodnji i potrošnji imaju neobnovljivi izvori energije te loša slika energetske učinkovitosti u svim ključnim sektorima zgradarstvu, kućanskim aparatima, industriji i energetici, prometu te

rasvijeti. Održiva energetika se percipira kao nametnuta obaveza, a ne kao prilika za gospodarski razvoj države te povećanje energetske samodostatnosti.

Hrvatska u velikoj mjeri zaostaje za drugim europskim državama u području eko inovacija i eko dizajna koji su ključni za uspješnu provedbu cirkularne ekonomije. O tome govore sljedeći podaci: indeks eko inovacija za Hrvatsku 2017. je iznosio 72% prosjeka EU što znači da Hrvatska zauzima 8. mjesto od dna po pitanju ekoloških inovacija, a ostvaruje i niže rezultate od prosjeka EU-a u kategoriji „osmišljavanje proizvoda koje je lakše održavati i popravljati” - RH 20%, prosjek EU 25%, a najbolje EU države 35%.

Naše rješenja

- Donošenje Strategije razvoja cirkularne ekonomije za razdoblje 2021. do 2031. s razradom akcijskih planova u sljedećim područjima: gospodarenje otpadom, produžena odgovornost proizvođača, eko dizajn i eko inovacije, transparentnost proizvodnog lanca i sustava odgovornosti, financijski instrumenti za financiranje tranzicije, poticanje istraživanje, razvoja i implementacija istraživanja, obrazovanje i javno informiranje, izgradnja kapaciteta i umrežavanje te promocija eko oznaka, garancija za popravak i trajnost proizvoda i sl.
- Izrada i donošenje nove Strategije gospodarenja otpadom jer je važeća, iako ima trajanje do 2025. godine, zastarjela i nije usklađena s velikim promjenama u političkom, ekonomskom te tehnološkom smislu koje su se od 2005. godine (kada je Strategija usvojena) u međuvremenu dogodile.
- Korekcije Zakona o otpadu, odnosno njegovo usklađivanje sa Zelenim novim planom i novim europskim otpadnim direktivama.
- Restrukturiranje Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost kako bi postao glavni financijski instrument politike zelenog razvoja Hrvatske.
- Odustajanje od izgradnje novih centara za mehaničko biološku obradu otpada.
- Reforma sustava gospodarenja posebnim kategorijama otpada, utemeljenje tzv. *recovery* organizacija, uvođenje tržišnih principa u gospodarenje posebnim kategorijama otpada, pokretanje Burze otpada kao obvezatnog instrumenta u trgovini otpadom
- Dorada Plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske, odnosno njegovo usklađivanje sa Zelenim novim planom i novim europskim otpadnim direktivama

- Izgradnja 100 biokompostana i sortirnica otpada te 50 manjih bioplinskih postrojenja u prve dvije godine mandata korištenjem sredstava iz EU fondova. Ovo je prioritet jer bio frakcije otpada zauzimaju 45% u miješanom komunalnom otpadu. S obzirom da veliki broj jedinica lokalne samouprave nije bio u stanju riješiti ovaj problem zbog nesposobnosti ili otpora stanovništva, država bi trebala preuzeti na sebe rješavanje ovog problema tako što će definirati lokacije te naložiti realizacija unificiranih i najviših mjera zaštite okoliša prilikom izgradnje ovih objekata.
- Izrada karte otpadne infrastrukture u Hrvatskoj, odnosno industrijskih postrojenja koje se bave obradom, oporabom i recikliranjem sekundarnih sirovina te poticanje industrija koje se bave gospodarenjem onih frakcija otpada za koje u Hrvatskoj nema infrastrukture. Primarna selekcija samo onih frakcija otpada za koje postoje postrojenja za obradu u Hrvatskoj dok se ne napravi točna slika stanja otpadne infrastrukture, odnosno industrijskih postrojenja koja se bave obradom, oporabom i recikliranjem sekundarnih sirovina. Nakon toga financijski poticati pokretanje onih industrija koje se bave gospodarenjem onih frakcija otpada za koje u Hrvatskoj nemamo potrebnu infrastrukturu.
- Izgradnja manjeg broja centara za gospodarenje otpadom za ostatni otpad (onaj koji se ne može obrađivati) i to na temelju najmodernijih dostupnih tehnologija.
- Promptna sanacija svih nesaniranih odlagališta otpada i zatvaranje odlagališta.
- Izrada karte obnovljivih izvora energije Hrvatske s preciznim geografskim i vremenskim planom poticanja diverzificiranih obnovljivih izvora s ciljem podizanja energetske samodostatnosti Hrvatske na 75% do 2030.
- Reforma sustava poticanja projekata energetske učinkovitosti.
- Usvajanje Strategije niskougljičnog razvoja Hrvatske (Mitigacijska strategija).
- Adaptacija i implementacija Strategije prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu koja je nedavno usvojena u Hrvatskom saboru.
- Povezivanje gospodarskih subjekata s obrazovnim sektorom od vrtića do fakulteta.
- Izrada interaktivne simulacijske mape prostornog potencijala kao podloge u procesu privlačenja investicija za razvijanje gospodarskih djelatnosti komplementarnih dugoročnim ciljevima održivog (zelenog) razvoja RH.

Poticanje bio ekonomije

Opis problema

Prethodno je već rečeno kako produktivnost u svim sektorima bioekonomije Hrvatske iznosi samo 38% prosjeka EU, odnosno Hrvatska godišnje ostvaruje 13.000 eura dodane vrijednosti po zaposlenom u sektoru bioekonomije, a prosjek EU iznosi 41.000 eura. To ukazuje na činjenicu da smo puno lošiji od EU po produktivnosti resursa, tj. koliko je gospodarstvo učinkovito u iskorištavanju materijalnih resursa za proizvodnju bogatstva. Ona je 2017. iznosila 1,19 EUR/kg, dok je prosjek EU-a bio 2,04 EUR/kg. Hrvatska je bogata prirodnim resursima i u tom smislu ima jako puno prostora za daleko bolje iskorištavanje potencijala u području bio ekonomije, a to su: poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, proizvodnja hrane, celuloze i papira, tekstila, kao i dijelovi kemijske, farmaceutske, biotehnološke i energetske industrije (biomasa). Cilj je podizanje dodane vrijednosti proizvoda u području bioekonomije čime bi se u značajnoj mjeri podignula sadašnja iznimno niska produktivnost resursa. Nedavno su predstavljeni rezultati PHAROS4MPAS projekta pod nazivom „Je li moguć suživot morskih zaštićenih područja i sektora koji koriste morske resurse u Hrvatskoj?“ s listom preporuka za implementaciju tzv. „plave ekonomije“ (koja je jedna od sastavnih elemenata bioekonomije). U dokumentu se naglašava kako bi održivo i sveobuhvatno „plavo gospodarstvo“ trebalo jamčiti da će „ulaganja plavog gospodarstva, donijeti dugoročne društvene i gospodarske dobrobiti i istovremeno štititi i obnoviti raznolikost, produktivnost i otpornost morskih ekosustava; biti temeljeno na participativnom i učinkovitim upravljanju koje je uključivo, odgovorno i transparentno; promovirati održivo korištenje u morskim područjima kroz dalekosežno, anticipirajuće i preventivno prostorno planiranje kako bi se postiglo dobro stanje okoliša kroz primjenu ekosustavnog pristupa; temeljiti se na čistim tehnologijama, obnovljivoj energiji i kružnom opticanju materijala i promovirati inovaciju i istraživanja unutar sektora plavog gospodarstva kako bi se postigle nulte neto emisije ugljika; omogućiti otvaranje radnih mjesta za poslove u morskim i pomorskim sektorima.

Naše rješenje

Naši prioriteti u području implementacije i razvoja bio ekonomije su sljedeći:

- Izrada i usvajanje Strategije i Akcijskog plana razvoja bio gospodarstva u Hrvatskoj u kojoj bi bili korišteni podaci i prijedlozi mjera iz već objavljenih dokumenata. Poseban potencijal

za Hrvatsku je u poticanju industrije konoplje, odnosno potpunoj liberalizaciji i legalizaciji konoplje. Naime, u Hrvatskoj je znatno niža produktivnost nego na razini EU-28 u sektorima koji zahtijevaju manju radnu produktivnost, poput proizvodnje papira, proizvodnje bio-baziranih kemikalija, farmaceutika, plastike i gume. S obzirom na činjenicu da je konoplja sjajan fitoremedijant tla (čistač tla, ali ima i veliki CO₂ apsorpcijski kapacitet) te je idealna adekvatna sirovinska alternativa za proizvodnju papira, kemikalija, boja i lakova, farmaceutika i biokompozita, odnosno bio plastike, te da Hrvatska ima sjajne prirodne predispozicije za uzgoj ove vrste, buduća Strategija i Akcijski plan razvoja biogospodarstva u Hrvatskoj nužno bi trebala imati fokus upravo na industriji konoplje čime bi se u znatnoj mjeri povećala radna produktivnost te podignula produktivnost resursa i dodana vrijednost u području bioekonomije Hrvatske.

- Izrada strategije razvoja održive plave ekonomije u RH u 4 koraka:

KORAK 1: Definiranje održive plave ekonomije

Postavljanje (institucionalno prihvaćanje) načela održive plave ekonomije⁵

KORAK 2: Mapiranje nacionalnih resursa kojima se raspolaže u okviru plave ekonomije

Mapiranje baze resursa, ekosustavnih dobara i usluga

Procjena glavnih čimbenika koji će utjecati na bazu resursa u narednim godinama

KORAK 3: Postavljanje jasne vizije i ciljeva nacionalne plave ekonomije

Mapiranje trenutne uporabe morskog prostora

Kartiranje budućih socijalnih i ekonomskih ambicija i potreba - odnose se na ciljeve održivog razvoja i Maslovu hijerarhiju potreba - osnovne potrebe za dobrobiti ljudi - sigurnost hrane, prihod, zdravlje, obrazovanje, prosperitet; također se odnose na društvene prioritete kod prostornog planiranja mora / lokalne zajednice itd.

Postavljanje ciljeva zaštite okoliša za podršku društvenim i ekonomskim ambicijama uz usvajanje načela predostrožnosti u postavljanju ciljeva korištenjem dokaza o prekomjernoj upotrebi i propadanju koji utječu na ambicije plave ekonomije.

⁵ https://d3bzkjkd62gi12.cloudfront.net/downloads/15_1471_blue_economy_6_pages_final.pdf

KORAK 4: Postavljanje uvjeta za uspješno reguliranje plave ekonomije na principima održivosti

Upravljanje – uključivanje dionika u upravljanje i donošenje odluka, a sve temeljem ekosustavnog pristupa upravljanju prirodnim dobrima i prostorom te primjenom modela kružne ekonomije (nacionalna platforma za održivu plavu ekonomiju – uključivanje dionika i profiliranje povezanosti prostornog planiranja na moru I održive plave ekonomije kod svih uključenih sektora)

Regulacija – donošenje ili adaptacija pravnih akata koji podržavaju razvoj održive plave ekonomije

Jačanje kapaciteta administracije za implementaciju modela održive plave ekonomije

Planiranje klimatskih prilagodbi (morskog prostora, sektora plave ekonomije i morskih resursa).

- Prioritetiziranje „ozelenjavanja“ tekstilne, građevinske, elektronske i plastične industrije u skladu sa Zelenim novim planom.
- Poticanje i iskorištavanje svih potencijala bio alternativa proizvodima iz fosilnih i neobnovljivih izvora, posebice bioplastike.
- Donošenje Zakona o iskorištavanju punog potencijala konoplje - *Lex cannabis* u prvih mjesec dana mandata Vlade čime će se potaknuti implementacija integriranog pristupa konoplji posebice u području biokompozita u automobilskoj i kemijskoj industriji kao održivih alternativa auto karoserijama i plastici; industriji papira, farmaceutske, tekstilnoj, kemijskoj, industriji boje i lakova, građevinskoj industriji i to ne samo za izolacijske materijale, već i za proizvodnju panela i betona od konoplje, kao i u zdravstvu).
- Izraditi institucionalni i infrastrukturni okvir usmjeren ka uspostavljanju mreža urbano-ruralnog partnerstva kao preduvjeta uravnoteženog i održivog razvoja RH.

Poticanje kreativne ekonomije

Opis problema

Hrvatska ima veliki potencijal za razvoj kreativne ekonomije koji, nažalost, nije iskorišten pa se Hrvatska u području razvijenosti kulturnih industrija nalazi ispod EU prosjeka. Naime, udio

kreativnih industrija u europskom BDP je 2014. godine iznosio 6.8 % (približno 860 milijardi eura) te je u ovim industrijama bilo zaposleno 6.5% Europljana (približno 14 milijuna zaposlenika), a u Hrvatskoj je udio ovih industrija bio 2,3% BDP te 3,0% ukupnoga broja zaposlenih.

Naše rješenje

- Izrada i usvajanje Strategija razvoja kreativne ekonomije i kulturnih industrija u Hrvatskoj na temelju već objavljenih dokumenata Hrvatskog klastera kreativnih industrija Strateške smjernice za razvoj kreativne ekonomije i kulturnih industrija u Hrvatskoj te *Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj*. S obzirom da je prema već spomenutim Izvješćima UNCTAD-a iz 2013. i 2018. godine sektor kreativne ekonomije i kreativnih industrija najbrže rastući globalni sektor gospodarstva, a što je u skladu s promjenama u interesima potrošača koji se sve više usmjeravaju od konzumiranja proizvoda prema ekonomiji doživljaja, u Strategiji razvoja kreativne ekonomije i kulturnih industrija nužno je obuhvatiti sljedećih pet prioriternih područja:
 - 1) jačanje institucionalne i infrastrukturne podrške u razvoju kulturne ekonomije,
 - 2) davanje snažnije podrške istraživačko-razvojnim aktivnostima, inovacijama, eksperimentima i poduzetništvu u području kreativne ekonomije,
 - 3) razvoj ljudskih resursa,
 - 4) poboljšanje pristupa financiranju,
 - 5) ubrzanje učinaka prelijevanja kreativne i kulturne industrije na druge industrije i društvo u cjelini.
- Poticanje digitalnih tehnologija i ekonomije posebice u dijelu informiranja, edukacije i osvještavanja građana o tome koliko njihove svakodnevne prakse troše resursa i emitiraju stakleničkih plinova kako bi se hrvatsko gospodarstvo pripremilo za:
 - A. uvođenje obveze deklariranja potrošnje stakleničkih plinova i resursa na svakom proizvodu i usluzi za sve gospodarske subjekte;
 - B. uvođenje mjere zaštite domaće proizvodnje zabranom uvoza proizvoda koji nisu proizvedeni po europskim i hrvatskim eko standardima.
- Poticanje svih kreativnih industrija kako bi se do 2024. udio kreativnih industrija u BDP-u, s posebnim naglaskom na istraživanja i inovacije u području digitalne ekonomije (posebice

ona usmjerena mjerenju "karbonskog otiska") izjednačio s onim u Europskoj uniji (s 2,5 na 5-6% BDP-a).

Ključni ciljevi Politike zelenog razvoja Restart koalicije

- udio kružne uporabe materijala do kraja desetljeća iznosit će 25% čime će Hrvatska ući u grupu zemalja iznad prosjeka EU. Procjena rasta zaposlenosti u kružnom gospodarstvu s oko 2,19 % ukupnog broja zaposlenih (2016) na 10 % ukupno zaposlenih (2030), odnosno otvaranje oko 100 000 novih radnih mjesta u sektorima kružne i bioekonomije.
- Hrvatska će 2024. godine zauzeti 14. mjesto na listi uspješnosti eko inovacija EU. Procjena je da će bolja suradnja sveučilišta i industrije u području istraživanja i razvoja rezultirati rastom produktivnosti resursa (omjer bruto domaćeg proizvoda i domaće potrošnje materijala na prosjek EU-a (2,10 EUR/kg).
- Hrvatska će do 2024. godine ostvariti prosječne rezultate EU-27 u kategoriji „osmišljavanje proizvoda koje je lakše održavati i popravljati” (25 %).
- Produktivnost u sektorima bioekonomije Hrvatske do 2024. godine snažnim poticanjem prerade održivih industrijskih kultura poput konoplje podići će se sa sadašnjih 13.000 eura dodane vrijednosti po zaposlenom na 30.000 eura dodane vrijednosti.
- Kroz zakonska rješenja potaknuti obnovu stambenog fonda čija starosna struktura (preko 70% više-stambenih objekata u RH je starije od 40 godina) nameće nužnost provedbe aktivnosti produljenja vijeka trajnosti objekata usklađenih s visokim standardima energetske učinkovitosti i sigurnosti.
- Revitalizacija postojećih strateških industrijskih potencijala kroz direktne državne investicije usmjerene na zelenu tehnologiju i izradu proizvoda visoke dodane tehnološke vrijednosti (npr. obnova "bijeje flote" prema visokim ekološkim standardima i stupnjem udjela hrvatskog proizvoda).

Glavni izvori financiranja

Politika zelenog razvoja RESTART koalicije

- Sredstva iz fondova EU (ESI fondovi - Kohezijski fond, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo, Europski fond za regionalni razvoj) te sredstva iz programa Horizon Europe.
- Privatne investicije
- Državni, regionalni i lokalni proračuni
- Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost
- Sredstva akumulirana penaliziranjem aktivnosti koje su u suprotnosti s strateškim odrednicama zelenog razvoja RH
- Sredstva Hrvatske banke za obnovu i razvoj te komercijalnih banaka
- Donacije.

4. PITANJA I ODGOVORI

1) U ovom dokumentu se govori o politici zelenog razvoja, no što je s politikom zaštite okoliša. Ima li Restart koalicija uopće politiku zaštite okoliša i na koji se način ona manifestira?

Naša politika zaštite okoliša temelji se na odrednicama politike održivog razvoja koja podrazumijeva paralelni gospodarski razvoj, zaštitu socijalnih prava građana te učinkovitu zaštitu i unaprjeđenje okoliša. Naša politika zaštite okoliša je moderna, proaktivna europska razvojna politika temeljena na ključnom europskom razvojnom dokumentu Zelenom novom planu, Programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030. te Ciljevima održivog razvoja – *Sustainable Development Goals* (SDGs), njih ukupno 17.

2) Zašto SDP nije učinio više za zaštitu okoliša kada je bio na vlasti?

U vrijeme Vlade premijera Račana utemeljeno je Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja čime je zaštiti okoliša dan znatno veći značaj no prije. Koalicijska Vlada donijela je Zakon o Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost čijim se sredstvima trenutno financira sanacija neadekvatnih odlagališta otpada te financiraju drugi projekti zaštite okoliša. Osim toga utemeljena je Agencija za zaštitu okoliša te Državni zavod za zaštitu prirode – tijela uprave koja provode konkretne projekte zaštite okoliša. U vrijeme te Vlade donijeta je Nacionalna strategija zaštite okoliša te Nacionalna strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti te Nacionalni plan djelovanja za okoliš – ključni dokumenti za gradnju sustavne i učinkovite politike zaštite okoliša. U vrijeme Vlade premijera Milanovića doneseni su novi Zakon o zaštiti prirode, Zakon o održivom gospodarenju otpadom te Zakon o zaštiti okoliša. Prekinuta je koruptivna praksa dodjele koncesija za gospodarenje posebnim kategorijama otpadom.

3) Učinkovita zaštita okoliša, posebice u energetici i industriji, zahtjeva velika ulaganja. Kako će se financirati takvi projekti?

Projekte zaštite okoliša u industriji i energetici financirat će dijelom tvrtke koje su vlasnici takvih postrojenja jer one ostvaruju profit iz iskorištavanja okoliša, ali će se ovi projekti sufinancirati i sredstvima iz fondova EU (ESI fondovi - Kohezijski fond, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo, Europski fond za regionalni razvoj) te sredstva iz

programa Horizon (Obzor) Europe, državnog proračuna, Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, sredstva Hrvatske banke za obnovu i razvoj te komercijalnih banaka.

4) Zelena tranzicija sigurno će poskupiti cijene komunalnih usluga. Kako će Restart koalicija zaštititi građane od ovog udara na njihov socijalni status?

Činjenica jest da smo svi mi korisnici i zagađivači okoliša te stoga moramo platiti cijenu toga što smo privilegirani i živimo u modernoj, urbanoj, industrijskoj civilizaciji. No, uvođenje reda u projekte poput gospodarenja otpadom i pročišćavanja otpadnih voda nipošto se ne smije gledati kao na trošak, već kao na ulaganje u buduću i jedini razvoj zemlje. Restart koalicija će i u ovom području voditi socijalno osjetljivu politiku što znači da će limitirati visinu komunalne naknade.

5) Zašto bi ekološki osviješteni građani glasali za Restart koaliciju, a ne primjerice neke druge stranke koje se u javnosti puno glasnije zalažu za zaštitu okoliša?

Postoji velika razlika između naše i drugih stranačkih politika zaštite okoliša. Za razliku od drugih stranaka koje promoviraju konzervativnu politiku zaštite okoliša karakterističnu za 19. te prvu polovicu 20. stoljeća, mi zagovaramo modernu, europsku i proaktivnu politiku zaštitu okoliša koja nije fokusirana na čovjeka kao na središte i mjeru svih fenomena, već na ukupnost života na Zemlji, odnosno dugoročni suživot čovjeka i drugih biljnih i životinjskih vrsta. To konkretno znači da se Restart koalicija ne zalaže za konzervaciju postojećeg stanja, već konstantno unaprjeđenje stanja okoliša i održivu koegzistenciju vrsta.

6) Zašto se toliko zalažete za potpunu legalizaciju i liberalizaciju konoplje?

Za Restart koaliciju konoplja je ključna kultura za poticanje bioekonomije, a produktivnost u svim sektorima bioekonomije Hrvatske iznosi samo 38% prosjeka EU. Restart koalicija se zalaže za punu legalizaciju i liberalizaciju konoplje a to znači da Lex cannabis omogućava svakoj punoljetnoj osobi da za svoje potrebe (medicinske ili rekreativne) uzgoji do 9 ženskih biljaka u punom cvatu. Zašto 9? Zato što je to dovoljan broj biljaka da bolesni ljudi proizvedu za sebe dovoljne količine pripravaka s dostatnim udjelom kanabinoida (ključan je omjer CBD-a i THC-a).

Ublažavanje i uklanjanje zakonski definirane granične vrijednosti, koja obuhvaća sadržaj od 0,2 % THC-a u suhoj tvari biljke, olakšao bi proizvodnju konoplje, tim više što je niz istraživanja

pokazalo da se ova granična vrijednost za vrijeme sušnih godina značajno povećava u vršcima ženskih i hermafroditnih biljaka. Potpuni potencijal konoplje kao biljke nije moguć bez integrativnog pristupa ukupnim potencijalima biljke. Integrativni pristup konoplji nije moguć ukoliko se stavlja oštra podjela između industrijske konoplje i indijske konoplje, a uzgoj industrijske konoplje ograničava samo na one podvrste s manjim udjelom THC od 0,2%.

Svi dijelovi konoplje su iskoristivi; stabljika, srž, listovi, cvjetovi, sjeme pa čak i stanična tekućina te se u svijetu konoplja koristi u gotovo svim poznatim industrijama; građevinskoj, papirnoj, tekstilnoj, prehrambenoj, kozmetičkoj, kemijskoj, boja i lakova, farmaceutskoj, automobilskoj, ali i u svemirskoj industriji te kao energent (biomasa). Današnjim tehnologijama moguće je proizvesti približno 25.000 tisuća različitih proizvoda od konoplje.

Posebno treba istaknuti fitoremedijacijske i okolišne potencijale konoplje. Naime, konoplja može unaprijediti stanje okoliša, ne samo u smislu čišćenja onečišćenog tla, već i mitigacijski, odnosno smanjiti emisije CO₂. Globalno zagrijavanje posljedica je emisija stakleničkih plinova, tzv. CO₂ ekvivalenata, a konoplja ih može smanjiti jer troši četiri puta više CO₂ od stabala. S obzirom na činjenicu da konoplja ima kratak ciklus uzgoja (između 12 do 14 tjedana), fitoremedijacijske karakteristike konoplju čine iznimno održivim usjevom jer, osim već spomenutog upijanja CO₂, konoplja uklanja i radioaktivne kemikalije i toksine iz tla.